

Den nationella värdegrunden och evidensbaserad praktik

”Socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande (värdegrund).”

5 kap. 4§ SoL.

FAKTA

Handläggning:

Förfarande som börjar med att ett ärende väcks och efter utredning utmynnar i ett beslut.

SOSFS 2006:5

Genomförande:

Verkställighet av en beslutad insats.

SOSFS 2006:5

Allmänna råd:

Allmänna råd innehåller rekommendationer om hur en författning kan eller bör tillämpas och utesluter inte andra sätt att nå de mål som avses i författningen.

Socialstyrelsen

En värdegrund synliggör centrala värden hos ett samhälle, en organisation eller en grupp och kommer till uttryck genom hur vi som enskilda individer väljer att handla gentemot varandra. Sedan 2011 har socialtjänstlagen utökats med en nationell värdegrund för äldre personer med insatser inom äldreomsorgen.

Genom den nationella värdegrunden har vi som arbetar inom äldreomsorgen fått ett tydligt uppdrag att stödja varje person att leva som han eller hon vill och kan. Värdegrunden ska genomsyra hela äldreomsorgens arbete både i handläggning och genomförande. Viktiga begrepp i socialtjänstlagen är självbestämmande, respekt, integritet och god kvalitet. De är grunden för allt arbete inom äldreomsorgen.

Socialtjänstlagens värdegrund kompletteras genom Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2012:3) som beskriver hur värdegrunden kan praktiseras och betonar att vi ska ha ett etiskt förhållningssätt. Det innebär att vi ser till de äldres självbestämmande, trygghet, meningsfullhet och sammanhang, visar respekt för privatliv och personlig integritet, arbetar med individanpassning och delaktighet, samt ger ett gott bemötande och insatser av god kvalitet.

Ett etiskt förhållningssätt betyder att vi alltid strävar efter att stödja inflytande och delaktighet i vård och omsorg och att inte skada. Det innebär att vi behöver använda oss av bästa tillgängliga kunskap i vården och omsorgen om den äldre personen. Det betyder också att vi hela tiden behöver förbättra våra arbetssätt.

Ett systematiskt förbättringsarbete är en process som innebär en ständig strävan efter att något ska bli bättre. Precis som en värdegrund saknar egenvärde om den inte praktiseras så saknar systematik ett egenvärde om det inte fylls med innehåll.

Evidensbaserad praktik

Regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har kommit överens om att socialtjänsten ska sträva efter att arbeta enligt en evidensbaserad praktik. Grunden för att arbeta enligt en evidensbaserad praktik är att göra gott och inte skada den vi ska hjälpa – vi ska veta vad vi gör; vi ska ta hänsyn till den enskildes önskemål och det vi gör ska vila på vetenskaplig grund. För att öka möjligheten att hjälpa bör utgångspunkten vara att söka vetenskaplig kunskap kring det som ska förbättras och om möjligt utgå från den.

Hur kan vi inom äldreomsorgen arbeta enligt en evidensbaserad praktik när vi har en äldre person som söker bistånd, eller när vi ska hjälpa en ångestfylld person med demenssjukdom, eller när vi försöker ge förutsättningar för den äldre att ha ett värdigt liv och känna välbefinnande?

Lars Oscarsson beskriver i sin bok *Evidensbaserad praktik inom socialtjänsten* ett evidensbaserat förhållningssätt för praktiker. Till praktiker räknas alla som arbetar inom socialtjänsten, det vill säga även vi som arbetar inom äldreomsorgen. Han använder ordet klient i citatet nedan men det gäller även den äldre personen. Han skriver:

"I det dagliga arbetet kan ett evidensbaserat förhållningssätt för en praktiker innebära att:

- Så långt det är möjligt ha en vetenskaplig och professionellt förankrad uppfattning om orsakerna till och lämpliga insatser för klientens behov och problem.
- Beakta klientens egen uppfattning om orsakerna till och lämpliga insatser för hans eller hennes behov eller problem.
- Så långt möjligt välja och föreslå insatser som beaktar kunskaper från forskningen, från egna och kollegers erfarenheter och från klienten.
- Så långt möjligt ta ansvar för och följa upp insatsernas effekter på klientens livssituation."

Citatet pekar på att det är viktigt att vi har kunskap om vad vi gör, att vi måste lyssna på den äldre personens uppfattningar och önskemål och att vi måste följa upp det vi gör. Det kan handla om att vi använder oss av metoder och insatser som vi vet har positiva effekter. Det är att arbeta enligt en evidensbaserad praktik.

FAKTA

I juni 2010 kom regeringen och SKL överens om att stödja en evidensbaserad praktik i socialtjänsten och konkretiserar det med årliga överenskommelser. Det handlar om att förbättra förutsättningarna för socialtjänsten att arbeta evidensbaserat och använda informationsteknik. I överenskommelsen pekas regionala stödstrukturer för kunskapsutveckling ut som en nyckelfaktor, till exempel nätverk på läns- och regionalnivå som kan stödja verksamheterna med handledning och metodstöd. Syftet är att ta tillvara den kunskap och de erfarenheter som finns lokalt och att föra ut ny kunskap och nya metoder från exempelvis Socialstyrelsen, andra myndigheter och organisationer på nationell nivå. Nätverken kan bestå av personer inom samma yrkesområde (professionsnätverk) som arbetar i kommuner och landsting samt inom FoU-verksamheter, universitet och högskolor.

ORDFÖRKLARING

Evidensbaserad praktik

syftar till att lindra och hjälpa och innebär att vi använder oss av bästa tillgängliga vetenskapliga kunskap, och att den enskilde ska vara delaktig och respekteras. *Socialstyrelsen*

Läs mer på

<http://www.socialstyrelsen.se/evidensbaseradpraktik/omevidensbaseradpraktik>.

Den nationella värdegrunden
och evidensbaserad praktik

”Att göra gott och inte skada handlar om att känna till alternativa handlingar, till exempel vad forskning har att visa eller vad beprövad erfarenhet pekar på. Men det handlar också om att förstå hur en sjuke personen själv reagerar på handlingen.”

Nationella riktlinjer för vård och omsorg vid demenssjukdom 2010 – stöd för styrning och ledning. Socialstyrelsen 2010. Artikelnummer 2010-5-1.

ORDFÖRKLARING

Dokumentation regleras i socialtjänstlagens 11 kapitel. Där står bland annat att beslut och planer för genomförande ska upprättas, och att dokumentationen ska utformas med respekt för den enskildes integritet. Dokumentationen ska förvaras så att inte obehöriga kan ta del av den.
Socialstyrelsen

Det finns fyra viktiga kunskapskällor i en evidensbaserad praktik. Bilden visar vad som ska ingå när vi som professionella ska fatta våra beslut. Vi ska helst ha vetenskapligt baserad kunskap om att det vi gör hjälper eller åtminstone inte skadar. Men eftersom den vetenskapliga kunskapen visar genomsnittliga effekter är det inte självklart att åtgärderna fungerar lika för alla. Därför behöver vi även annan kunskap för vårt beslutsfattande i det enskilda fallet. Vi ska väga in personens situation och omständigheter, vi ska ta del av personens egen erfarenhet av insatser och vilka önskemål han eller hon ha. Och vi ska förstås använda vår egen kunskap som professionella.

Nyckelord i en evidensbaserad praktik är frivillighet, självbestämmande, individens behov, god kvalitet och bästa tillgängliga kunskap. Det ska finnas transparens, det vill säga att vi kan redovisa vilken vetenskaplig kunskap som ligger till grund för hur vi handlar. Orden lyfter fram sambandet mellan etik och kunskap. De visar att självbestämmande, frivillighet och behov hos individen är avgörande. Att länka samman en evidensbaserad praktik med den nationella värdegrunden förstärker synsättet att den äldre personen står i centrum och att det är dennes perspektiv som ska styra insatsernas utformning.

Men ofta saknas evidensbaserade metoder. Inom socialtjänsten i allmänhet finns det ganska få metoder som är vetenskapligt bevisade att de fungerar och ännu färre inom äldreomsorgen. Då får vi börja med att söka kunskap i vårt arbete. För att få mer kunskap om det arbete vi gör, och se om det förbättrar den äldre tillvaro, behöver vi följa

upp arbetet lokalt. Vi behöver ta fram konkreta och mätbara mål på individnivå. Målen som vi tar fram behöver vi mäta för att se om de är uppnådda och om det blir ett bra resultat av vårt arbete för den äldre personen.

Genom att vi arbetar systematiskt får vi kunskap på individnivå, det vill säga att vi kan följa den enskilde äldre personens utveckling. Men vi kan också sammanställa våra erfarenheter så att vi får kunskap om det vi gör tycks vara bra för flera äldre. Och även om det saknas evidensbaserade metoder är det viktigt att vi håller oss uppdaterade om det som händer på forskningsfronten.

När vi ska systematisera vårt arbete är vår dokumentation i handläggning, beslut och genomförandeplaner bra instrument. Då ser vi hur livssituationen utvecklar sig för den äldre personen och kan bedöma hur vi ska arbeta vidare. Vi sätter mål tillsammans med den äldre personen, vi arbetar för att målet ska uppnås och vi följer upp för att se om en förbättring skett. Och självklart dokumenterar vi vårt arbete så att vi kan lära av det. Finns det bedömningsmetoder inom det område vi arbetar med kan vi använda dem i våra uppföljningar. På sikt bygger vi då upp lokal och erfarenhetsbaserad kunskap som gör att vi kan mäta och jämföra resultatet av vårt arbete. Och vi förstärker systematiken och lägger grunden till ett systematiskt förbättringsarbete.

Det är av stort värde att vi tillägnar oss ny kunskap. Det kan till exempel vara genom att vi tar till oss resultat från forskning och utvärderingar. Vi finner kunskap i nationella riktlinjer och liknande styrdokument. Vi får påfyllning av kunskap genom utbildningar som verksamheterna själva anordnar. Vi får också kunskap genom att enskilda medarbetare utbildar sig, eller genom att vi anställer personal med god kompetens inom vissa områden.

Om vi vill ha ett forskningsperspektiv på vårt arbete kan vi ta kontakt med regionala forsknings- och utvecklingsenheter (FoU) som kan följa vår verksamhet i forskningssyfte när vi arbetar med att följa upp och utvärdera ett arbetssätt mer systematiskt. Flera kommuner har också utvecklingsledare som arbetar med metod- och kunskapsutveckling.

Det är först när vi använder värdegrund och ett evidensbaserat förhållningssätt och kombinerar det med att arbeta systematiskt, som de fylls med innehåll. Både värdegrund och evidensbaserad praktik är äldreomsorgens redskap för att uppnå en god kvalitet för den äldre personen.

Vårt uppdrag – att äldre människor med insatser från socialtjänsten ska ha ett värdigt liv och känna välbefinnande – lyckas om den äldre personen har inflytande över sitt liv och verksamheten stödjer detta.

Social dokumentation – ett steg till.

Tomas Carlsson och Ann Nilsson. Gothia Förlag AB 2008.

Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten, individ- och familjeomsorg, äldreomsorg, handikappomsorg

(SoL och LSS).
Socialstyrelsen 2011.
Artikelnr: 2010-6-13.

Omtankar, praktisk kunskap i äldreomsorg

Södertörns studies in practical knowledge 5 2011.

Evidensbaserad omvårdnad. En bro mellan forskning & klinisk verksamhet.

Ania Willman, Peter Stoltz & Christel Bathsevani.
Studentlitteratur 2011.

Evidensbaserad praktik inom socialtjänsten.

Lars Oscarsson. SKL
Kommentus 2009.

Evidensbaserad praktik i socialt arbete.

Red. Ulla Jergeby. IMS och Gothia förlag 2008.

Om evidensbaserad praktik.

Broschyr. Socialstyrelsen 2011. Artikelnummer: 2011-5-7.

Den nationella värdegrunden
och evidensbaserad praktik

Sammanfattningsvis:

- Värdegrunden stödjer den enskildes självbestämmande och integritet.
- En evidensbaserad praktik bidrar till att kvaliteten utvecklas.
- Vi ökar våra kunskaper om hur vi ska utveckla vårt arbete genom att ta del av forskning.
- Vi ökar våra kunskaper om vårt arbete genom lokal uppföljning.
- Det systematiska förbättringsarbetet ger struktur åt verksamhetsutvecklingen och skapar tydlighet kring hur vi ska arbeta mot uppsatta mål och säkerställa kvaliteten.

Summering av kapitlet

Jag har kännedom om...

... den nationella värdegrunden och sambandet med evidensbaserad praktik.

... hur vi kan tillägna oss och utveckla ny kunskap i vår verksamhet.

Att fundera på till nästa gång

Att ha ett etiskt förhållningssätt innebär att vi ställer oss frågor, reflekterar och granskar våra svar: Stödjer vi den äldre personen att vara delaktig i vård och omsorg? Hindrar vi den äldre personen från att vara delaktig i vård och omsorg? Arbetar vi med rutiner och metoder som bygger på bästa tillgängliga kunskap? Arbetar vi med rutiner som försvårar de äldre personernas delaktighet? Vet vi att det vi gör fungerar bra? Granskar vi vårt eget arbete? När vi har gjort något som vi upplever som bra, vet vi varför det blev bra? Kan vi förbättra det vi gör?

Plats för egna anteckningar:

Våra föreställningar om andra

”Svaret på frågan varför klienter gör och tänker som de gör är samma som varför människor i allmänhet gör och tänker som de gör – vi är alla människor, både klienter och praktiker. Och av detta följer: Att arbeta med människor förutsätter en grundläggande reflektion kring existentiella frågor och kring vad det är att vara människa i olika faser och situationer i livet.”

Evidensbaserad praktik inom socialtjänsten. Lars Oscarsson SKL 2009

FAKTA

Diskrimineringslagen (2008:567).

I § Denna lag har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder.

ORDFÖRKLARING

Norm: Det "normala" eller godtagna beteendet i t.ex. en social grupp; konvention, praxis.
Nationalencyklopedin.

Vi har alla attityder och föreställningar om varandra. Dessa kan bli hinder för att se det unika och individuella hos varje människa. Samhället och vi själva kategoriserar människor och grupperar dem efter kön, sexuell identitet och läggning, ålder, etniskt ursprung och så vidare. När vi grupperar människor gör vi det ofta utifrån föreställningen att det finns en norm som några avviker ifrån. I Sverige har vi lagstiftning för att förhindra att människor diskrimineras. Det finns sju diskrimineringsgrunder som beskrivs i faktarutan.

Vi som arbetar inom äldreomsorgen har ett stort ansvar för att den äldre personen ska kunna känna sig respekterad trots att han eller hon ofta står i en beroendeställning. Vårt uppdrag är att lyssna och stödja var och en utifrån dennes situation. Vilka uppfattningar vi har om den enskildes livsval får inte färga vårt sätt att arbeta och bemöta den enskilde. Vi ska bidra till en miljö där alla kan känna sig trygga och respekterade.

"Individens identitet skapas i ett samspel med den andres blick. Jag blir den du gör mig till. I den andres blick föds jaget. Att fortsätta vara sig själv, att våga låta sig reduceras av den andres blick kräver styrka. Det gör ont att reduceras till något mindre, definieras av den andre som något man inte är. Varje individ bör ha rätten att definiera sig själv. Att ta från någon den rätten är ett övergrepp. I den andres blick, den andres förakt, den andres äckel, föds min skam, mitt självförakt (och en smygande känsla av misstro: kanske är jag den där de säger att jag är och inte den jag tror att jag är): En skamsen människa är inte fri. En självföraktande individ är inte i sig själv, inte sig själv. Hon har övertagit den andres blick och accepterat den andres definition som sanningen om sig själv."

Ett gott liv. Ann Heberlein. Albert Bonniers Förlag 2011.

